

УДК 141.113

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.13>**І. В. Омельчук**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8817-1573>кандидат філософських наук
(Україна, Хмельницький)**ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПЛЮРАЛІЗМУ В ФІЛОСОФІЇ ПОСТМОДЕРНІЗМУ**

Постановка проблеми. Слово «постмодерн» вживається для позначення певного стану розвитку сучасної культури. Щоправда, у філософському дискурсі існують численні приклади узагальнень, які інакше позначають цей етап розвитку. Широковідомими є терміни «постіндустріальне суспільство», «постісторичний стан», «постсучасність», «транс-модерн», «ситуація постмодерну», «постмодерніті» тощо. Істотної різниці між змістом цих слів не має. Втім, найбільш вдалим, а відтак розповсюдженим, термінологічним еквівалентом стану сучасної культури є «постмодерн».

Французький філософ Жан Франсуа Ліотар визначає термін «постмодерн», як «стан культури після трансформацій, яких зазнали правила гри в науці, літературі та мистецтві наприкінці ХІХ століття» [9, с. 9]. На його думку, трансформації безпосередньо пов'язанні з кризою нарративів, якщо точніше, метанаративів. Звідси випливає, резюмує Ж.-Ф. Ліотар, що «стан постмодерну» це епоха різкої недовіри до метанаративів. Останні, вважає французький філософ, відображають своєрідну ідеологію модерну, яка нав'язує суспільству та культурі загалом набір чітких приписів. Засадничими з-поміж яких є раціоналізм, невідмінний історичний прогрес, сцієнтизм, антропоцентризм, абсолютна свобода тощо.

Розмірковуючи про витоки постмодерну, Ж.-Ф. Ліотар вважає, що постмодерн розкриває себе не після модерну і не всупереч йому, а навпаки, в певному відношенні до нього. Постмодерн, зазначає він, «уже знаходився в модерні, тільки приховано» [8, с. 94]. Зображений у такий спосіб постмодерн, як складова частина модерну, обумовлює закономірність буття обох цих станів. З одного боку, завдяки кореню слова «модерн», окреслюється органічний зв'язок з попередньою епохою. А з іншого, через префікс «пост», засвідчується поява дещо інакшого, вже сучасного стану розвитку історії.

Німецький філософ Петер Козловські трактує термін «постмодерн» вельми розширено, розуміючи під ним нову історичну епоху, що йде на зміну епосі модерну. Філософ пов'язує програму модерну з пафосом Просвітництва, з надіями раціоналістів на абсолютне панування розуму. Альтернативою автократичним претензіям науки

епохи модерну, П. Козловські, протиставляє постмодерну критику сцієнтизму, функціоналізму та утопізму. Він наголошує, що модерн виходить з єдиного універсального наукового методу – каузально-аналітичного, тоді як «наука постмодерну виходить з множинності методів, з розрізнення і комплементарності методів пояснення та розуміння» [7, с. 49].

Інший знаний теоретик постмодернізму Вольфганг Вельш вважає, що постмодерн хоч і з'являється «після Нового часу», але за змістом ніяк не «після модерну». Постмодерн збігається з модерном ХХ століття, відрізняючись від нього лише інтенсивністю. На думку В. Вельша, «постмодерн починається там, де закінчується ціле. А тому всюди, де спостерігаються спроби ретоталізації, постмодерн – в опозиції: в архітектурі – проти монополії інтернаціонального стилю, в теорії науки – проти жорсткого сцієнтизму, в політиці – проти як зовнішніх, так і внутрішніх проявів надпанування» [4, с. 130].

Американський філософ Річард Рорті, цілком у дусі попередніх мислителів, вважає, що постмодерн в найширшому розумінні описує відчуття, що «втрачена цілісність». Р. Рорті зазначає, що передчуття, згідно з яким все на світі розпадається на друзки, зумовлено двома причинами. По-перше, криза філософської теологіко-метафізичної традиції, відповідно якій є один істинний опис того, яка реальність насправді. По-друге, розчарування в інститутах ліберальної демократії. Тобто, зневіра щодо кращого соціально-політичного майбутнього людства, що одного щасливого дня історія завершиться повселюдним прийняттям егалітарних та демократичних інститутів [12, с. 454-455].

Загалом можна побачити, що модерним спробам абсолютизації розуму, засиллю логоцентризму та сцієнтизму, методологічному універсалізму та соціально-технологічному оптимізму, постмодерн намагається протиставити альтернативний світогляд. В основі цього світогляду лежить критика принципів класичного раціоналізму, з питомими їй атрибутами: плюралізмом, нелінійністю, контекстуальністю, невизначеністю тощо. Відтак інтелектуальною реакцією на постмодерн буде цілком певний стиль філософування – постмодернізм. Таким чином, визначення «постмодерну»,

як епохи з властивими їй ціннісними та світоглядними орієнтирами, а «постмодернізму», як інтелектуально-філософську рефлексію цієї епохи, сприятиме подоланню термінологічної плутанини. З цього приводу Олександр Гріцанов пише: «В цілому, якщо сучасний культурний стан може бути виправдано охарактеризований за допомогою поняття “постмодерн” то стан усвідомлення його ментальності цілком адекватно називати за допомогою поняття “постмодернізм”» [6, с. 428].

З’ясовуючи природу філософського постмодернізму, білоруська дослідниця Марина Можейко наголошує на принциповій не монолітності його структури, яка «характеризується не тільки атрибутивною, а й програмною плюральністю, об’єктивується в широкому віалі різноманітних (як за критерієм моделюючої предметності, так і з точки зору методології, яка використовується) проектів» [10, с. 602]. Отож, якщо постмодерн попервах сприймається, як стан принципової плюральності, тоді постмодернізм варто розуміти, як спробу цю плюральність концептуалізувати.

Мета нашого дослідження полягатиме в тому, щоб за умов неабиякої актуалізації постмодерном категорій різноманіття та множинності, визначити природу плюралістичного підходу. З’ясувати, чи притаманні філософії постмодернізму ознаки, які окреслюють власне програму плюралізму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В сучасній вітчизняній та зарубіжній філософсько-методологічній рефлексії, такі дослідники як В. Вельш, С. Келлерт, Ж-Ф. Ліотар, Р. Рорті, І. Хассан, Л. Столович, Л. Мікешина, В. Канке, П. Бублик, О. Ратнікова, М. Шестакова та ін., відзначають очевидну суголосність постмодернізму та плюралістичного підходу.

Виклад основного матеріалу. Відомий американський культуролог, фахівець з проблем постмодернізму, Іхаб Хассан, у статті «Плюралізм в постмодерністській перспективі», робить спробу зафіксувати ключові теми постмодерністської філософії. Він перелічує одинадцять істотних ознак постмодернізму: «невизначеність», «фрагментарність», «деканонізація», «безособовість», «невимовне», «іронія», «гібридизація», «карнавалізація», «перформанс», «конструктивізм» та «іманентність» [14]. Водночас запропоновані автором характеристики не лише окреслюють область постмодерністської «внутрішньої невизначеності», а відображають простір в якому втілюється критичний плюралізм.

Свій проект дослідження постмодернізму І. Хассан вважає остаточно не завершеним. Він наголошує, що перерахованих ним одинадцять ознак вочевидь не достатньо, аби збагнути всю глибину та неоднозначність постмодернізму. Заразом автор стверджує, що ці міркування при-

наймні призводять до двох висновків: «по-перше, критичний плюралізм глибоко залучений в поле культури постмодернізму, і, по-друге, обмежений критичний плюралізм в постмодерністських умовах певною мірою є реакцією проти радикального релятивізму, іронічної невизначеності» [14, р. 508]. Як ми бачимо, І. Хассан, з одного боку, вважає плюралізм невід’ємним елементом постмодернізму, а з іншого, наголошує на його відмінності від релятивізму. Інакше кажучи, критичний плюралізм намагається вгамувати наполегливість ідеї відносності.

Підхід щодо розрізнення методологічних програм плюралістичного підходу та релятивістського, притаманний також Р. Рорті. Він наголошує: «якщо “постсучасне” (“postmodern”) філософське мислення ідентифікується з божевільним і нерозумним культурним релятивізмом – з ідеєю, що будь-яка нісенітниця, що назвала себе культурою, заслуговує поваги – то я не маю нічого спільного з таким мисленням. Але я не думаю, щоб з того, що я назвав “філософським плюралізмом”, слідувала б подібна дурість» [12, с. 468]. Подібний плюралізм, вважає Р. Рорті, міститься в утилітаризмі та прагматизмі. А його тлумачення цілком відповідає духу позитивного прочитання змісту цього поняття.

Під «філософським плюралізмом» американський філософ розуміє теорію, «яка стверджує, що існує потенційна нескінченність рівноцінних способів життя, і що ці способи життя не можна впорядкувати за ступенем їх досконалості, а лише так, наскільки вони сприяють щастю окремих людей, які приймають даний спосіб життя, і щастю людських спільнот загалом» [12, с. 461]. Різниця між плюралізмом та релятивізмом, пише Р. Рорті, це різниця між «прагматично обґрунтованою терпимістю» та «легковажною безвідповідальністю».

Позитивну оцінку плюралізму, властивого постмодерністській програмі, дає уже раніше згаданий нами німецький філософ В. Вельш. Відзначаючи безкомпромісно незбориму роль плюралізму в межах постмодернізму, він пише: «Проти чого озивається постмодерн, так це проти всіх тих відмінних рис і позицій, які принципово протистоять такому плюралізму. Постмодернізм прощається з усіма формами монізму, уніфікації і тоталітаризації, з обов’язковими утопіями і багатьма прихованими формами деспотизму – і натомість переходить до ідеї множинності та різноманіття, багатоманітності та конкуренції парадигм, до співіснування різного, гетерогенного» [4, с. 133].

Ба більше, продовжує В. Вельш, постмодернізм позитивно використовує кінець Єдиного і Цілого, коли намагається утвердити і розгорнути зростаючу силу множинності в її легітимності

та своєрідності. Саме тут зосереджено ядро постмодерну, вважає німецький філософ. На основі усвідомлення неминущої цінності відмінних концепцій і проєктів, а не через поверховість або байдужість, постмодернізм радикально плюралістичний. Погляд постмодернізму, писав В. Вельш, це погляд плюралістичний [4, с. 130].

Виділяючи плюралізм як один з основних атрибутів постмодернізму, В. Вельш, водночас, застерігає про небезпеку неконтрольованого плюралізму. Так, він абсолютно виправдано помічає, що плюралізм легко причаровує, підбурює до еклектики і вседозволеності. Однак просте нарощування різноманіття не посилює його, а, навпаки, загрожує ослабити прогресуючою байдужістю. «Втім підхід постмодернізму, – зазначає В. Вельш, – по суті, не рівнозначний заклику до еклектичного цитування та використання легко замінних декорацій. Навпаки, потрібно, щоб окремі архітектурні одиниці-слова не звучали подібно словесним уривкам, але наочно представляли логіку і специфічні можливості тієї чи іншої використовуваної мови. Тільки тоді виконується постмодерний критерій багатомовності, в іншому ж випадку ми отримуємо неорганізований хаос» [4, с. 121]. Або в іншому місці він підсилює цю ж саму думку такими словами: «Постмодерний плюралізм у жодному разі не означає будь-що, а виступає за множинність і різноманіття зобов'язань» [5, с. 128].

Цінність постмодерністського плюралізму також проявляється у сфері соціологічного знання. Адже, як стверджує В. Вельш, притаманні постмодернізму диверситивність та різноманітність властиві одночасно і всьому суспільству. «Радикальний плюралізм і неминуча гетерогенність, різноманітність несхожих парадигм – те, що сповідує культурний постмодернізм, – є принципом постмодерного суспільства *загалом*, оскільки воно характеризується множинністю конфліктуючих і непокєднаних критеріїв» [4, с. 124]. Тому, підсумовує В. Вельш, «постмодерне суспільство невідворотно плюралістичне. І той хто оминає цей плюралізм був би: в соціології – невігласом, в політиці – диктатором» [4, с. 124].

У кінцевому підсумку В. Вельш порушує вкрай важливу проблему об'єктивного і неупередженого відображення методологічного потенціалу плюралізму. Розв'язання якої, своєю чергою, дозволить глибше осягнути власне потенціал постмодернізму. Німецький філософ визнавав, що надто часто зустрічається саме зовнішня імітація, яка абсолютно заслужено породжує антипатію до постмодерністської творчості. Однак це не повинно затьмарювати всього напрямку. Позаяк «головне в постмодерні, – наголошує В. Вельш – розширення можливостей, що враховує реально існуючий плюралізм, а що стосується звернення

до історії, то це лише прийом, мета якого – повернути потенціали, втрачені в ході нещадної вирубки, реалізованої модерном» [4, с. 119].

З іншого боку, оцінка постмодерністського плюралізму, як і постмодернізму загалом, може бути діаметрально протилежною. Основна ідея обвинувачень розгортається довкола проблеми ототожнення плюралізму із еклектикою або релятивізмом. Зокрема дослідниця Ольга Ніколаєва один із розділів своєї книги, присвячений постмодернізму, промовисто називає «Диктатурою плюралізму». Причина, згідно з якою авторка негативно оцінює потенціал постмодернізму в тому, що «замість єдиної абсолютної Істини тут виступає якась множинність відносних, суб'єктивних “істин”, покликаних мирно співіснувати і взаємного пристосовуватися в рамках плюралістичного простору» [11]. Звідси, на її думку, слідує еклектичність і цинізм. Оскільки постмодернізм насаджує принципово несерйозне, глузливе ставлення до духовних і культурних цінностей. Це означає, вважає О. Ніколаєва, «що все представлено в рівній гідності та рівній нікчемності в просторі постмодерністської цивілізації, утворюючій одночасно і звалище, і супермаркет...» [11].

Негативну оцінку постмодерністського плюралізму виражає філософ Лев Балашов. На думку Л. Балашова «постмодерністи, цураючись-унікуючи всяких канонів, стандартів, монізму, єдності, абсолютизму і таке інше, кидаються в іншу крайність, а саме, в крайність плюралізму, хаосу, аномального, релятивізму» [2, с. 94]. Саме завдяки плюралізму, припускає Л. Балашов, розкривається безмежна, безпринципна природа постмодернізму.

До того ж Л. Балашов наголошує, що постмодернізм, в своєму безмежному плюралізмі, аж ніяк не новий, позаяк вже на початку ХХ століття поширювалися подібні погляди. Тому філософ пропонує дослухатися до слів російського письменника Леоніда Андреева, який в одній критичній статті щодо п'єси Максима Горького описує «прогресивного» обивателя: «Петро не був так зашкарубіло нетерпимий до чужих думок, як його батько, він не тільки припускав, а й поважав чужі думки, щоб мати можливість потиснути руку і мерзотникові. В даний час такий методологічний трюк є однією з основ респектабельності різних каліцтв людського суспільства і особистої поведінки» [1, с. 13]. Такий аргумент, вважає Л. Балашов, розкриває підступну здатність плюралістичного підходу повсякчас виправдовувати свою природу.

Тенденція ототожнювати програму плюралізму з еклектикою та релятивізмом властива також філософині Ользі Білан. У статті «Сутність постмодернізму в “постіндустріальному” суспільстві» авторка цілком слушно зауважує, що «постмодерністський умонастрій зазнає на собі від-

битку розчарування в ідеалах. Постмодерністи прагнуть показати реальну багатолічність істини, множинність її смислів, яка не зводиться до якогось одного центрального знаменника. Пліуралізм можна вважати серцевиною постмодерності» [3, с. 144]. Проте трактуючи пліуралізм на релятивістський лад, авторка вбачає у суспільному різноманітті устремління, множинності інтересів, несхожості вподобань, риси безладності, відсутності будь-якої організованості. Затим О. Білан пише: «Дія, керована пліуралізмом думок, може привести лише до пліуралізму дій, бо пліуралізм є відсутність цих принципів, тобто безпринципність» [3, с. 146].

Загалом, критика постмодерного пліуралізму властива підходам О. Ніколаєвої, Л. Балашова чи О. Білан, має певні спільні риси. Усі вони декларують думку, у якій пліуралізм позбувається власної самобутності та ототожнюється з еkleктикою чи релятивізмом. Раніше ми звертали увагу на те, що пліуралізм може трактуватися і у такому значенні, однак підкреслювали, що це не відповідає методологічному потенціалу пліуралістичного підходу. Понад те, якщо пригадати міркування інших теоретиків постмодернізму, як-от І. Хасана чи В. Вельша, то запропонована аргументація О. Ніколаєвої, Л. Балашова чи О. Білан, не відповідає пліуралістичним тенденціям постмодернізму. Позаяк поряд з тенденціями принципового неприйняття постмодернізму з властивими йому інтенціями до різноманіття та гетерогенності, існують інші точки зору, згідно з якими множинність не лише не елімінується, а навпаки набуває ствердого та конструктивного характеру.

Висновки. Підбиваючи підсумки потрібно сказати, що поняття «пліуралізм» щодо постмодерністського дискурсу набуває свого істинного теоретичного значення у різних інтерпретаціях. З одного боку, як його ствердна характеристика, згідно з якою пліуралізм розглядають як явище безперечно позитивне, який виражає саму динаміку життя, і відповідну міру демократичності й толерантності суспільства. З іншого, наділяють негативними та деструктивними якостями, вбачаючи у ньому синонім байдужості, безпринципності та радикальної релятивізації. Однією з причин того, чому трапляються такі полярні позиції, тенденція ототожнювати смисл пліуралістичного підходу з подібними йому, проте відмінними підходами, еkleктикою та релятивізмом. А втім, незважаючи на різноманіття можливих підходів верифікації ролі пліуралізму, не викликає сумніву той факт, що пліуралізм, в різних його проявах, являє собою характерну ознаку постмодернізму. Як писав з цього приводу В. Вельш, «постмодерн тут осмислений як конструкція радикальної пліуральності, а постмодернізм захищається як його концепція» [5, с. 15].

Важливим аспектом застосування пліуралізму в рамках постмодерністського дискурсу є власне стратегія становлення постмодерну як своєрідного культурно-історичного феномену. Відтак можна припустити, що зміна історичних епох, інакше кажучи, розв'язання проблеми співвідношення постмодерну і модерну, пропорційна росту рівня актуалізації пліуралізму. На думку Леоніда Столовича, пліуралістичний постмодернізм або постмодерністський пліуралізм заперечуючи класичну традицію протиставляє себе епосі модерну, однак таке протиставлення набуває оригінального вигляду: постмодернізм пліуралістично включає в собі і домодерні, і модерні елементи попередньої культури [13, с. 290-291].

Цю особливість пліуралістичного підходу також помічав В. Вельш, коли говорив про популярну для сучасників помилку ідентифікувати постмодерн, як анти-модерн чи транс-модерн. Причина цьому, вважає німецький філософ, сам термін. Однак некоректність таких зауважень, В. Вельш, пояснює наступним чином: по-перше, якби постмодерн дійсно прагнув стати транс-модерном, то для цього слід було б просто продовжити інноваційну схему модернізму і зробитися модерним. А по-друге, якби в постмодерні йшлося суто про заперечення модерну і його подолання, то нічого б не змінилося. Лише традиція, від якої відмовляються, називалася б «модерн». Однак постмодерн чинить інакше, він реалізується в межах «принципового пліуралізму». «А останній, зі свого боку, містить у собі як минуле, так і сьогодення, він – зазначає В. Вельш, – на відміну від будь-якого анти-модернізму – включає в себе модерн, розміщуючи його на почесне, але не виняткове місце» [4, с. 131].

Стає очевидним, що прямого протиставлення модерну і постмодерну явно недостатньо, позаяк така позиція бачить постмодерн лише під одним кутом зору. Отож, знов-таки повертаючись до В. Вельша мовимо, що ні хибне за змістом розуміння постмодерну як анти-модерну, ні хибне, щодо форми, розуміння його як транс-модерну, «несумісне з істинною ідеєю та смисловим ядром постмодерну, з принциповим пліуралізмом» [4, с. 132].

Не підлягає сумніву, що потенціал закладений у пліуралізмі очевидно реалізує себе у межах постмодерністського дискурсу. Саме таку позицію висвітлюють провідні теоретики постмодернізму, котрі відкидаючи крайнощі аргументації, намагаються балансувати на ствердних та позитивних аспектах, як множинності, так і єдності. Вочевидь реалізація цієї настанови розгортається на тлі протиставлення модерну та постмодерну, і, що важливо, в результаті такого експерименту останній ідентифікується вже не як анти-модерн чи транс-модерн. Опираючись на принципи

плюралістичного підходу, постмодерн починає тлумачитися не як заклик тотального заперечення модерну, категоричного неприйняття будь яких його ідеалів та норм, а як картина ширшого світогляду, яка, безперечно, включатиме й модерн. Підтвердженнями слугують, проаналізовані у нашому дослідженні, міркування Ж.-Ф. Ліотара, Р. Рорти, І. Хассана, В. Вельша.

Література

1. Балашов Л. Е. Занимательная этика. Москва, 2002. 464 с.
2. Балашов Л.Е. Ошибки и перекосы категориального мышления. Москва, 2002. 140 с.
3. Билан О.А. Сущность постмодернизма в «Постиндустриальном» обществе. *Известия Петербургского университета путей сообщения*. 2004. № 1. С. 142-147.
4. Вельш В. «Постмодерн». Генеалогия и значение одного спорного понятия. *Путь*. 1992. № 1. С. 109-136.
5. Вельш В. Наш постмодерний модерн. / пер. з нім. А.Л. Богачова, М.Д. Култаєвої, Л.А. Ситніченко. Київ, 2004. 328 с.
6. Грицанов А.А. Постмодернизм. *Новейший философский словарь. Постмодернизм* / гл. научный редактор и составитель А.А. Грицанов. Минск, 2007. С. 425-428.
7. Козловски П. Культура постмодерна: Обще-ственно-культурные последствия технического развития. / пер. с нем. Л.В. Федоровой и др. Москва, 1997. 240 с.
8. Лиотар Ж.-Ф. Переписать современность. *Ступени: Философский журнал*. 1994. № 2. С. 92-112.
9. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. / пер. с фр. Н.А. Шматко. Санкт-Петербург, 1998. 160 с.
10. Можейко М.А. Постмодернизм. *Энциклопедия. Постмодернизм* / составители и научные редакторы А.А. Грицанов, М.А. Можейко. Минск, 2001. С. 601-605.
11. Николаева О. Современная культура и Православие. Москва, 1999. URL: https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/ortodox/Nikol/02.php (дата звернення: 18.04.2023).
12. Рорти Р. Послесловие: прагматизм, плюрализм и постмодернизм (1998). *Историко-философский ежегодник'2000* / ред. Н.В. Мотрошилова. Москва, 2002. С. 454-470.
13. Столович Л. Плюрализм в философии и философия плюрализма. Tallinn, 2005. 336 с.
14. Hassan I. Pluralism in Postmodern Perspective. *Critical Inquiry*. 1986. Vol. 12, No. 3. pp. 503-520.

Анотація

Омельчук І. В. Проблеми концептуалізації ідей плюралізму в філософії постмодернізму. – Стаття.

У статті представлені результати філософської рефлексії феномену плюралізму в традиції філософсько-методологічної думки постмодернізму. Показано, що модерним спробам абсолютизації розуму, засиллю логоцентризму та сциєнтизму, методологічному універсалізму та соціально-технологічному оптимізму,

постмодерн намагається протиставити альтернативний світогляд. В основі цього світогляду лежить критика принципів класичного раціоналізму, з питомими їй атрибутами: плюралізмом, нелінійністю, контекстуальністю, невизначеністю тощо. Уточнено, що визначення «постмодерну» як епохи з властивими їй ціннісними та світоглядними орієнтирами, а «постмодернізму» як інтелектуально-філософську рефлексію цієї епохи, сприятиме подоланню термінологічної плутанини.

Важливим аспектом розуміння ролі та значення плюралізму в постмодерністському дискурсі є процес становлення постмодерну як своєрідного культурно-історичного феномену. З'ясовано, що саме на тлі плюралістичного підходу безпосередня конфронтація модерну та постмодерну ліквідується. Завдяки плюралізму, з'являється можливість інтерпретувати постмодерн не як спробу абсолютного спростування модерну, на кшталт позиції анти-модерну, а як заклик до пошуку нових смислів, внаслідок взаємодії з модерном.

Встановлено, що ідея плюралізму в філософії постмодернізму може тлумачитися по-різному. Проблема виникає тоді, коли плюралізм починають ототожнювати з еклектикою або релятивізмом. У цьому разі плюралістичний підхід звинувачують у неконтрольованій безмежності, безпринципності, відсутності будь-якої злагодженості. В ньому починають бачити синонім байдужості та радикальної релятивізації. Однак таке витлумачення плюралізму не відповідає його методологічному потенціалу. Тут варто пригадати слова В. Вельша, який говорив, що просте нарощування різноманіття не посилює плюралізму, а, зовсім навпаки, загрожує ослабити його прогресуючою байдужістю. Позаяк головне в плюралізмі не збільшення кількості, а розширення можливостей. Постмодерний плюралізм у жодному разі не означає вдоволеності від існування абичого, а виступає за множинність і різноманіття зобов'язань.

Ключові слова: модерн, постмодерн, постмодернізм, плюралізм, еклектика, релятивізм.

Summary

Omelchuk I. V. Problems of conceptualization of the ideas of pluralism in the philosophy of postmodernism. – Article.

The article presents the results of a philosophical reflection on the phenomenon of pluralism in the tradition of philosophical and methodological thought of postmodernism. It is shown that postmodernity tries to oppose an alternative worldview to modern attempts to absolutize the mind, the emphasis on logocentrism and scientism, methodological universalism, and socio-technological optimism. This worldview is based on criticism of the principles of classical rationalism, with its specific attributes: pluralism, nonlinearity, contextuality, uncertainty, etc. It is clarified that the definition of «postmodernity» as an era with its own value and worldview orientations, and «postmodernism» as an intellectual and philosophical reflection of this era, will contribute to overcoming terminological confusion.

An important aspect of understanding the role and meaning of pluralism in postmodern discourse is the process of becoming postmodern as a kind of cultural and

historical phenomenon. It was found that it is against the background of a pluralistic approach that the direct confrontation between modernity and postmodernity is eliminated. Thanks to pluralism, it becomes possible to interpret postmodernity not as an attempt to completely refute modernity, such as the position of anti-modernity, but as a call for the search for new meanings, as a result of interaction with modernity.

It has been established that the idea of pluralism in the philosophy of postmodernism can be interpreted in different ways. The problem arises when pluralism begins to be identified with eclecticism or relativism. In this case, the pluralistic approach is accused of uncontrolled infinity, unprincipledness, lack of any

coherence. It begins to see a synonym for indifference and radical relativization. However, this interpretation of pluralism does not correspond to its methodological potential. Here it is worth recalling the words of W. Welsch, who said that a simple increase in diversity does not enhance pluralism, but, quite the contrary, threatens to weaken it with progressive indifference. Since the main thing in pluralism is not the increase in quantity, but the expansion of opportunities. Postmodern pluralism in no way means satisfaction with the existence of an abyss, but advocates multiplicity and diversity of obligations.

Key words: modernity, postmodernity, postmodernism, pluralism, eclecticism, relativism.